

BYPLAN NYT

5. årgang • januar 2007

TEMA | UDKANT

Leder: Vækst side 3

Forskellige vilkår -
Forskellige kvaliteter! side 4

Hvorfor flytter de til udkanterne?
- Havet, stilheden... side 7

Vækst er ikke en forudsætning
- Visioner på Mors side 8

Nye roller
- Vidensamfundets udkanter side 10

Rundbordssnak
- Liv uden vækst? side 12

Debat og publikationsliste side 16

Årsprogram DB 2007 side 18

BYPLANNYT nr. 1 / 2007 (5. årgang)

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Annette Thierry

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: at@byplanlab.dk

www.byplanlab.dk

Annoncer
at@byplanlab.dk
Bestilles senest
20. februar

Abonnement
bf@byplanlab.dk

Layout
Bjarke Fogh

Oplag
3.700

ISSN
1602-9038

Forsidefoto:
Vibeke Meyling

Tryk
Handy-Print A/S

Nr. 2 i 2007 kommer primo april.
Det har temaet: *Udvikling af
nedslidte byområder*

Signerede artikler står for
forfatterens regning, usigne-
rede for den ansvarshavende
redaktørs regning

Temaartiklerne er sponsore-
ret af *Indenrigsministeriets
landdistriktspulje*

BYPLANFAGLIG MEDARBEJDERTIL DB

Da en af vores kolleger går på efterløn til sommer, søger vi en ny engageret medarbejder til vores tværfaglige team. Vi leder efter en kollega, der brænder for formidling og udvikling af planlægningen.

Vi forventer, at du har

- Praktisk erfaring med planlægning
- Relevant uddannelsesmæssig baggrund
- Engagement i Byplanlaboratoriets faglige arbejdsområde
- Interesse i undervisning og formidling

Du må også gerne have kendskab til miljøplanlægning, interesse for bæredygtighed, kendskab til det åbne lands planlægning og redaktionel erfaring. Vi sætter pris på, at du har et bredt fagligt netværk.

Læs det fulde stillingsopslag og mere om Byplanlaboratoriet på www.byplanlab.dk

Spørgsmål kan rettes til direktør Ellen Højgaard Jensen på telefon: 33 17 72 77

Ansøgningsfrist: 1. marts

Dansk Byplanlaboratorium er en uafhængig institution, der skaber debat om aktuelle planlægningsspørgsmål og formidler ny viden inden for området.

Vi deltager i udviklingsprojekter, udgiver Byplannyt og afholder kurser og konferencer, hvor planlægningens redskaber og mål bliver diskuteret og afprøvet i et tværfagligt miljø.

dansk byplan
laboratorium

MASTER

i strategisk byplanlægning

Kunstakademiets Arkitektskole udbyder en masteruddannelse i Strategisk Byplanlægning med start i februar 2008. Uddannelsen fokuserer på strategisk planlægning af bymæssige forandringsprocesser med udgangspunkt i byens rumlige kvaliteter.

Uddannelsen har 4 semestermoduler:

- By-teori og planlægningsformer
- Case study i en europæisk storby
- Byens dynamik og danske byer i global kontekst
- Strategisk plan for en dansk by / kommune

Uddannelsens udgangspunkt er ændrede opgaver og krav til byplanlægningen. Globalisering, afindustrialisering og nye kulturelle og sociale former nødvendiggør en strategisk tilgang. Flere byplanopgaver udføres i allerede udbyggede områder. Der er også kommet flere, mere magtfulde professionelle aktører på banen og det offentlige må finde mere forhandlingsorienterede måder at intervinere på. De kommunale strukturer betyder samtidig nye rammer for planlægning og bypolitik.

Masteruddannelsens mål er:

- at skærpe forståelsen for de postindustrielle urbane dagsordener
- at udpege relevante planprocesser og opøve færdigheder i design af urbane strategier
- at kvalificere deltagerne som rådgivere for offentlige og private klienter

Det tilstræbes at den strategiske planlægning bliver bedre til at forstå og aflæse byen som et dynamisk felt, hvor der foregår overlappende forandringsprocesser, og dernæst til at udtænke og udforme handlingsanvisninger, så de er relevante i forhold til denne dynamik og den rumlige funktionsmåde som byen har.

Uddannelsen er på deltid over 2 år med 1 - 1 1/2 kursusdag hver 14. dag. De første semestre kan også følges enkeltvist.

Tilmelding og yderligere oplysninger: www.karch.dk/CBP
Skriv til cbp@karch.dk eller kontakt Ursula Andersen telefon: 32 68 66 30

LEDER

VÆKST

Jeg har lagt korn ud og hængt en mejsekugle op. Det er vinter, fuglene klarer ikke sig selv her. Nogle er rejst, de tilbageværende får lidt støtte. - Skal det være udkantområdernes lod?

Byplanlaboratoriet havde indkaldt til diskussion, om man kunne forestille sig 'liv uden vækst' i udkantområderne. Borgmesteren fra et af de såkaldte udkantområder lod hilse: For alt i verden, vi skal ikke være museums-kustoder, gå i folkedragter og vise det for-gangne frem til turister og ellers leve af den friske luft og stilheden! Vi vil være en del af det moderne samfund!

Globaliseringen og vidensamfundet fordrer for tiden vækstcentre. Her er tale om stærke kræfter, man ikke tager kampen op imod. Men der er momenter i vidensamfundets struktur, der kan udnyttes til mange formål, og vi lever ikke af vækst alene.

Uanset om vi kalder det udkant- eller yderområder, signalerer betegnelsen et hierarki, her med udgangspunkt i det vækstgenererende 'center'. Det er altid lokkende at måle, veje og kategorisere, og det kan være nyttigt i visse sammenhænge, men oftest skaber det fordomme og hindrer os i at se muligheder. Hvis vi tænker alle områder som ligeværdige dele af en helhed, kunne det føre til, at vi blev opmærksomme på helheden, at hver har sin plads og sin rolle i forhold til alle de behov, vi har i det moderne samfund. Således kunne det blive klart, at det er en fælles opgave at definere disse roller og støtte deres muligheder for realisering.

Mange kan sikkert blive enige om, at befolkningsvækst i sig selv ikke er målet, at det snarere er 'et godt sted at bo' eller lignende, og at vækst er en strategi for at nå dette mål. Men når man tilstrækkelig ofte har strategien som overskrift, bliver det umærkeligt til, at den opfattes som målet. Diskussionen om mulige alternative strategier forsvinder. Når vi ikke har vækst, kan vi derfor kun tænke på, hvordan vi får vækst igen.

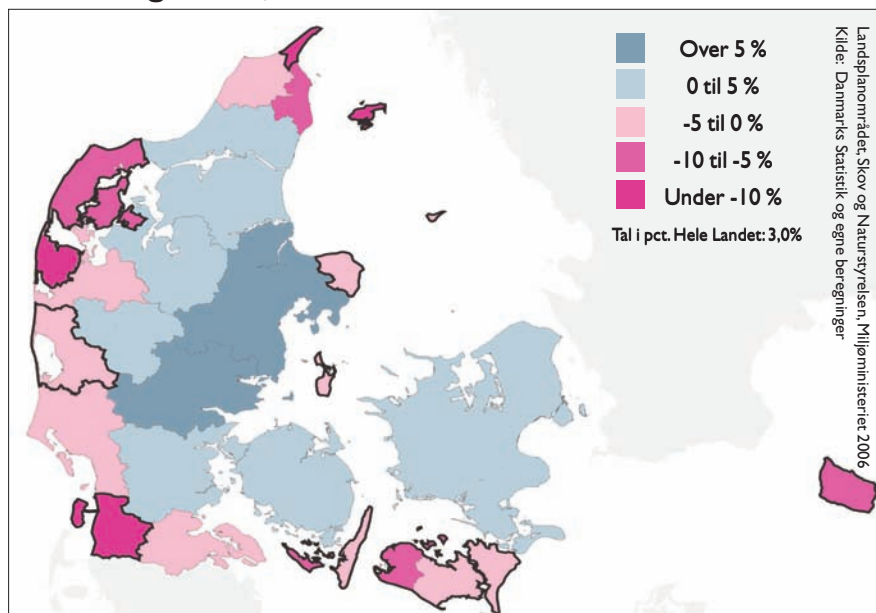
I stedet må vi begynde at tale konkret om, hvordan det 'gode sted' ser ud. Beboerne må sætte ord på, hvorfor de er glade for stedet, hvad der skal bevares og styrkes, hvad der kan nedrosles, og hvad der skal tilføjes. Det er jo deres sted. Derefter må der planlægges for udviklingen: Hvor skal der satses, for eksempel hvilke landsbyer tror vi på, hvilke skal eventuelt omdannes, og hvordan skal vi strukturere skolevæsenet? Hvad skal afvikles, for at vi kan udvikle noget nyt. - Går det op ét sted, går det ned et andet. De billige boliger i visse områder er en følge af, at folk trækker mod vækstcentrene, stilheden ligesådan - hvordan udnytter vi det?

Vi lever ikke af vækst alene, vi skal også have skuespil og anden livskvalitet. Og vi skal have et bæredygtigt samfund. Der behøves piloter til at udvikle på det. Det kunne være ikke-vækst-områderne, her er ledige kvadratmeter og rum for eksperimenter, tradition for iværksætteri og for samarbejde mellem kommunerne og de private erhverv. Regionerne er et oplagt sted at tage disse spørgsmål op. Hvordan skal egenarten bruges, hvor skal der satses på turisme og af hvilken slags, hvordan kan visse områder opfylde behov for rekreation eller dobbeltbosætning, hvilke former for erhvervs- og anden udvikling kan regionen støtte i de enkelte områder, osv.

Skaden har bemærget sig mejsekuglen, jaget gråspurve og musvitter væk, men straks vender hele flokken tilbage, nu til jorden under kuglen, har set, at der vil falde noget af. De tager ikke den ulige kamp op, men udnytter den mulighed, der nu har budt sig.

FORSKELLIGE VILKÅR - FORSKELLIGE KVALITETER!

Befolkningsvækst, 2005-2030

Den typiske situation i det, der i daglig tale kaldes udkantområderne, er, at der er stagnation eller tilbagegang i den samlede befolkning samt en stigning i andelen af ældre. De erhvervsaktive flytter væk og efterlader ubeboede huse. Der er få højtuddannede og relativt mange beskæftigede i de primære erhverv. Der er høj ledighed og stadig færre arbejdspladser, hvilket får flere til at pendle til andre områder. Indkomsterne og huspriserne er lavere end i resten af landet.

Landsplanredegørelsens 'yderområder' er udpeget alene ud fra geografiske parametre (se tekst til kort), men naturligvis med baggrund i den viden, blandt andet de seneste års regionalpolitiske redegørelser giver. Ovenstående billede er derfor i store træk dækkende for 'yderområderne'.

Alligevel er der afgørende forskelle mellem områderne, og der er store forskelle i måden, de tackler situationen på. Nogle få tager ikke-vækst-situationen som udgangspunkt for deres strategier og forsøger at tænke i alternative mål. Andre accepterer den ikke og har fortsat vækst som omdrejningspunkt i deres udviklingsstrategier.

Arbejdskraftopland

Fælles for 'yderområderne' er karakteren af det arbejdskraftopland, de ligger i, målt udelukkende ved størrelsen af den by, der er center i dette opland. Alligevel er der forskel på at ligge en times kørsel fra vækstcenteret Århus som Norddjurs, og, som Bornholm at ligge på en ø, isoleret fra både resten af landet og fra større byer i øvrigt.

Det har selvsagt betydning for pendlingsmulighederne. Norddjurs kan om nødvendigt forbedre sine fysiske forbindelser til Århus, mens Bornholm må satse på de virtuelle forbindelser og sig selv.

Uddannelse

Det er oplagt, at det er i 'vækstcenterområderne', der er relativt mange med højere uddannelse. I yderområderne er der, set

Kortet viser en prognose for befolkningsvæksten 2005-2030, opgjort på arbejdskraftoplande (pendlingsregioner). Yderområderne, udpeget i Landsplanredegørelse 2006, er markeret med sort streg. Yderområderne er udpeget som pendlingsoplande til byer under 20.000 indbyggere, med relativt langt til en større by. I forbindelse med projektet har vi valgt at fokusere på 7 af disse områder: Skagen, Lemvig, Mors, Norddjurs, Tønder, Ærø, Bornholm.

i forhold til landet som helhed, en større andel, der kun har grundskole som højeste uddannelse. Eksempelvis er mangelen på højtuddannet arbejdskraft til den offentlige service et hovedproblem i Lemvig. På Ærø er der forholdsvis mange med en højere uddannelse.

Primære erhverv

Yderområderne har generelt flere arbejdspladser inden for primærerhvervene. Det kan have stor indflydelse på et områdes fremtidsmuligheder, da disse erhverv jo er i tilbagegang. Antallet af arbejdspladser i yderområderne går generelt tilbage, og der er højere ledighed. Dette gælder for eksempel for Bornholm og Mors, men ikke for Tønder og Skagen. Her har der været en mindre tilbagegang i primærarbejdspladser sammenlignet med landet i øvrigt, og der er en vis grad af indpendling. I Lemvig er der trods faldende antal arbejdspladser mindre ledighed end i landet som helhed.

Befolkningstilbagegang

Det er også vigtigt at konstatere, at befolkningstilbagegangen i yderområderne har forskellige årsager. På Bornholm skyldes tilbagegangen ikke, at folk flytter væk, men

TEMA | UDKANT - LIV UDENVÆKST?

Med dette temanummer af Byplannyt afslutter vi projekt "Liv uden vækst? - Nye strategier for udvikling af Danmarks udkantområder", som Byplanlaboratoriet har gennemført i 2006, med støtte fra Indenrigsministeriets landdistriktspulje.

Udgangspunktet var den kendsgerning, at store dele af Danmark i disse år oplever stagnation eller tilbagegang i befolkningstal eller arbejdspladser, og at prognoserne indikerer, at denne udvikling vil fortsætte de kommende år. Den almindelige reaktion i de berørte kommuner er et forsøg på at gennemføre en strategi for vækst på trods af disse tendenser. Det er Byplanlaboratoriets opfattelse, at tilbagegangen i mange områder reelt vil være et grundvilkår, og at en erkendelse af dette vil give langt de bedste muligheder for at finde en strategi til overlevelse – et "liv uden vækst".

Som led i projektet har vi interviewet 7 af de kommuner, der i Landsplanredegørelse 2006 er udpeget som yderområder. Vi har afholdt en workshop med Morsø Kommune og et rundbordsmøde med de 7. Desuden har vi indsamlet eksempler og diskuteret problemstillingerne ved 2 af Byplanlaboratoriets kurser, om landsbyernes fremtid, og om de regionale udviklingsplaner - alt med inddragelse af eksperter inden for bosætning og livsstil, erhvervsudvikling og økonomi samt landdistriktsudvikling.

I bladet præsenterer vi undersøgelser, diskussioner, reportager, analyser og meninger om ikke-vækst-områdernes muligheder.

at ganske få flytter til. På Ærø flytter flere til, end der flytter fra, men her er der en overvægt i antal døde. På Mors er der tilbagegang i landområderne, men fremgang i Nykøbing.

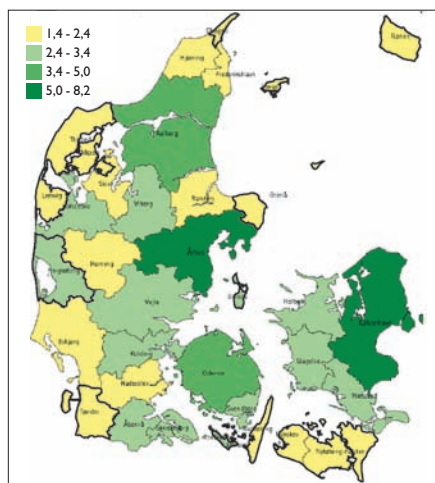
Generelt vil befolkningstilbagegangen i yderområderne betyde lavere boligpriser end i landet i øvrigt. Skagen er her en undtagelse, da helårshusene opkøbes af turister og dermed hæver prisniveauet. Samtidig er her tomme huse, da ikke alle har kvaliteter, der gør dem eftertragtede som ferieboliger.

Potentialer

Ligesom der er ligheder og forskelle mellem områderne, når det gælder befolkningsudvikling mv., er der ligheder og forskelle i det potentiale, områderne kan bygge på.

Alle har kyster og andre naturkvaliteter samt kulturmiljøer, mange af dem ekstraordinære. Og alle har stilhed, højt til himlen og ro. Det er attraktivt for beboere og turister, og nogle af kvaliteterne kan anvendes som erhvervsgrundlag (ud over turisme), eksempelvis

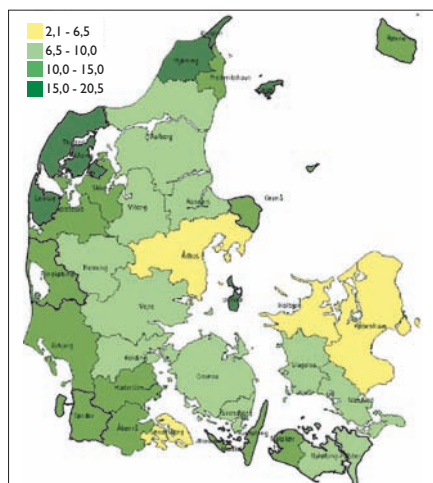
moleret på Mors og muslinger og østers i Limfjorden. Mange nævner landsbymiljø, fællesskab, nærhed osv. som en kvalitet at bygge på. Enkelte kan derudover tilbyde 'økultur' eller 'kunstnermiljøer'. Nogle satser på oplevelsesøkonomi og på at udbygge turistfaciliteter, andre på at styrke livskvalitet og på specielt at tiltrække de turister, der vil have naturen, som den er.

Videregående uddannelse

Kortet angiver, hvor store andele af regionernes potentielle arbejdsstyrke (defineret som befolkningsgruppen af 15-69 årige), der har det givne uddannelsesniveau som den højeste fulde uddannelse.

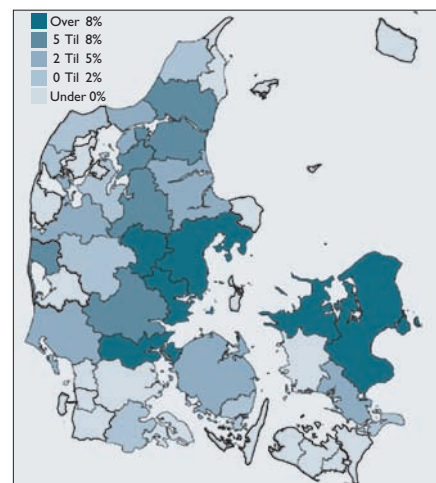
Kilde: "Funktionelle sammenhænge på regionalt niveau", kapitel 3, Landsplanafdelingen, Miljøministeriet, 2005

Beskæftigelse inden for primære erhverv

Opdelingen af erhverv tager udgangspunkt i en traditionel opdeling mellem primære, sekundære og tertiære erhverv, og angiver andelen af beskæftigede inden for den givne branchekategori.

Kilde: "Funktionelle sammenhænge på regionalt niveau", kapitel 3, Landsplanafdelingen, Miljøministeriet, 2005

Vækst i antal arbejdspladser 1994 - 2004

Vækst i antal job målt ud fra pendlingsregioner som opgjort i Landsplanredegørelse 1994

Kilde: Landsplanredegørelse 2006, 37 og 104

Foto: Annette Thierry

Gå med strømmen

Når en svømmer ikke skal gå imod strømmen, er det fordi, han blot vil miste kræfterne og gå under. Han skal gå med den, ikke 'viljeløst', men udnytte dens bærekraft, så han får kræfterne igen, og så bøje en smule af, en vinkel på 10 grader; så kommer han ud af dens magt.

Hvad betyder det, når vi taler om planlægning? - At se hvilken vej 'udviklingen' går – og så se, om der er elementer i den, der kan udnyttes.

Som mågen, der udnytter vinden til at forstærke sin flyvekraft.

Som sejleren, der ved, at vinden ikke kan ignoreres, at man må krydse for at nå sit mål.

Som boligbyggerne, der venter med at anlægge stierne, til de har set, hvor folk har trampet sig vej – 'elefantstier'.

MÅL OG STRATEGIER

Hvordan undgår man den onde cirkel?

Når man i udkantområderne ønsker vækst, primært i antal indbyggere, er det naturligvis under alle omstændigheder fordi, man er bange for at havne i den onde cirkel, der er udløst af den generelle ændring i erhvervsstruktur, med deraf følgende nedgang i befolkningstallet i disse områder, og dernæst måske lavere serviceniveau, tomme huse og synligt forfald.

Men spørgsmålet er, om det er en naturlov, at man havner der, hvis befolkningstallet går ned. Kan det være godt at bo der alligevel? Det afgørende for de fleste er, om de kan få den offentlige service, de har behov for, om det fysiske miljø er i orden, og om de selv har en bolig, de er glade for. For nogle er også det sociale miljø af betydning.

Det peger på, at det er der, man skal sætte ind. Satse på at gøre dette til et godt sted at bo for dem, der bor der. Det er det, der kan holde på dem, og dét, der kan få dem der må rejse for at uddanne sig eller arbejde til at længes tilbage. Hvordan gør man det? – Her er nogle bud til inspiration:

Mål

Spørg beboerne, hvorfor de er glade for stedet, hvad der skal bevares og styrkes, og hvad der skal tilføjes. Hvilke visioner, de har. Hvordan deres billede er af livskvalitet. (Morsø Kommune er i gang). Inddragelse af bebo-

erne (workshops, lokalråd etc.) fremmer samtidig det sociale miljø.

Offentlig service

Man kan indrette sig på alle niveauer, det kræver omstilling. Den offentlige service skal være lige så god som i det øvrige land. Der skal omstilles til vidensamfundet. De ansatte skal opkvalificeres. (Henrik Christoffersen s. 10 og side 12-15). Afgør, hvad der er blevet overflødigt, og som kan afvikles, det kan give ledige ressourcer. Andre løsninger:

- I Hanstholm er 3 læger flyttet til området, fordi de dyrker surfing, og stranden der er et surferparadis, "det kolde Hawaii"!
- På Mors har læger i landsbyerne slået sig sammen i et center for at få et fagligt miljø og levere bedre kvalitet, og i Nykøbing har kommunen taget initiativet til det samme.
- I Ølgod manglede man lærere. Man omskolede så de arbejdsløse pædagoger.

Bosætning

- Fokusér på de nuværende indbyggere.
- Brug kun kræfter på de potentielle tilflyttere, der har grund til at slå sig ned i området. (SBI' s. 7 her)
- Dyrk eventuelt dobbeltbosætning. (Rundbordsmødet s. 12 her)

Fysisk miljø

- Overvej, hvilke landsbyer der skal 'sikres', hvilke der evt. skal omdannes (til rekreation, erhverv, landbrug...). (Morsø har det med i debatoplæg, se også Jørgen Møller s. 17 her)

- Ryd op. Er der forladte områder eller bygninger, så riv ned eller renover, omdan. Synligt forfald er nedslående for beboere og alle andre. (Jørgen Møller s. 17 her)

Erhverv

De erhvervsaktive pendler længere i dag, eller arbejder (delvis) hjemme og udnytter it-mulighederne.

- Dyrk lokalt, hvordan man kan koble sig til centerområderne. (Rundbordsmødet s. 12 her)
- Inddrag regionen i at lægge strategi: Hvilken rolle skal de forskellige områder have. (Bent Hansen, s. 11 her)
- Giv støtte til de ideer, iværksætterne har ("støtte til en idé er bedre end ideer til støtte"). Nogle tilflyttere søger netop et sted at udvikle projekter (billige kvadratmeter mm)
- Dyrk behovet for eksperiment-områder til udvikling af økologisk produktion, vedvarende energi osv.
- Tag udgangspunkt i de lokale potentialer: naturressourcer, arbejdskraft, tradition, erfaringer, eksisterende virksomheder
- Afsøg potentiale i steder med ro – til afstresning, rekreation, refugier ...
- Søg samarbejde med universiteter (Skjern, Skagen)

Planlægning!

Planlæg for udviklingen, planlægning er ekstra afgørende i ikke-vækstområder: Hvor skal der sættes, hvad skal afvikles, hvad skal udvikles?

HAVET, MØRKET ...

... friheden, sammenholdet – og de billige boliger er det, der får folk til at flytte til yderområderne, siger SBI's undersøgelse

Attraktionerne

Det er naturen, de billige boliger og forestillingen om et bedre liv, der præger tilflytterne til landets yderområder. Naturens herligheder er klare præferencer for tilflytterne. Udsigten til marker og skov – og til en tur langs stranden, er værdier de fleste anerkender. Yderområderne rummer bløde og tavse kvaliteter, langt fra så anerkendte som byernes tilbud: kultur, cappuccino og shopping. Derfor er det da også prisen, der er forklaringen til vennerne i byen, når beslutningen om at flytte 'på landet' er taget.

Man får meget bolig for pengene sammenlignet med i vækstområderne. Der er få jobs, men man klarer man sig med én indkomst, til en start. Endelig er der forestillingen om et roligt liv, ægte sammenhold og et omfattende foreningsliv. Dét samfund ønsker nogle tilflyttere at blive en del af, og når de først er flyttet til, kan det ikke gå hurtigt nok.

Reaktionerne

En del bliver skuffede, og føler at det tager urimeligt lang tid at komme med og blive accepteret. Her har virkeligheden svært ved at leve op til tilflytternes forventninger, som set fra landdistrikternes side kan være idealiserede og idylliserede.

Nogle tilflyttere oplever, at man ikke kommer hinanden mere ved "på landet", at man ser skævt til tilflyttere, og at lange pendlings-tider æder frihedsgraderne op.

Men der er bestemt også tilflyttere, der får indfriet deres forventninger. Hvor lokalsamfundet tager godt imod; hjælper til med indflytningen, straks inviterer de nye med og lytter til tilflytternes forslag og ideer. Det oplevede fx tilflyttere til Sallingssund kommune, da de kom med i en ny type kommuneprocess.

Tilflytternes forhåndsopfattelse, integration og tilfredshed afhænger typisk af deres relation til stedet, og her er der tre typer tilflyttere.

Foto: Annette Thierry

De *lokale* er dem der flytter tilbage til det område, de har boet i under deres opvækst og barndom. De vender tilbage efter uddannelse, ved jobskifte, eller ved en skilsmisse, hvor de får brug for familie og venner. De har et godt kendskab til området og bliver nemt integreret.

De *opsøgende*, som omhyggeligt har valgt at flytte, efter mange overvejelser og en drøm om et bedre liv. De er uden særlige relationer til stedet og dets beboere, men de har store forventninger. De er afhængige af at blive optaget og accepteret i lokalsamfundet.

De *frie og selvkværende* søger naturens herligheder. De er uafhængige af sociale relationer til beboerne på stedet, og bevarer deres sociale netværk, hvor de kommer fra. De pendler, 'fjernarbejder' eller har forladt arbejdsmarkedet for at realisere en otiumtilværelse.

Thorkild Ærø,
landinspektør og forskningschef
Statens Byggeforskningsinstitut (SBI)

Undersøgelsen "Bosætning i yderområder" fra 2005, der kan ses på www.sbi.dk, omfatter 9 yderområder; dækkende 45 kommuner. De ni områder er Bornholm, Samsø, Vestsønderjylland, Grenå og Nørre Djurs, Morsø og Sallingsund, Sydfyn, Lolland-Falster, Vendsyssel samt de fiskeri-afhængige byer ved den jyske vestkyst.

Gruppen af personer helt uden for arbejdsmarkedet udgør 1/3 af det samlede antal tilflyttere - 2/3 af tilflytterne er i beskæftigelse. Flere havde relativt hurtigt fundet et arbejde i området – til deres egen overraskelse. Omtrent 40 pct. af tilflytterne til de undersøgte yderområder arbejdede uden for området.

De 28 pct., der har arbejde i det område, de er flyttet til, arbejder typisk inden landbrug, fiskeri og fremstilling. Pendlerne, som i gennemsnit udgør 36 pct. af tilflytterne, arbejder i andre sektorer: handel, privat service og i den offentlige sektor.

Mens godt halvdelen af alle tilflyttere flytter til en lejebolig, flytter betydeligt flere af dem der pendler til en ejerbolig.

T E M A

VISIONER PÅ MORS

På Mors gør man forsøget på at se realiteterne i øjnene som forudsætning for fremtidens planlægning. Viceborgmester Bente Lyndrup og planlægger Karin Linneberg Bæk fortæller om den proces, Morsø Kommune har sat i gang for at tage udfordringerne med befolkningstilbagegang op

Velstanden stiger. Men det gør ulighederne også. Danmark er i stigende grad opsplittet mellem de store vækstområder omkring København, Århus og Trekantområdet og de tyndere befolkede områder langt fra vækstmetroperne.

Der er ingen klare anvisninger på, hvordan de stigende forskelle skal håndteres. Der er dårligt nok formulerede mål om, hvorvidt udviklingen er ønskelig eller ej. Hovedbudskabet er tilsyneladende: klar jer selv!

I den seneste landsplanredegørelse formuleres det en smule anderledes som, at "vi skal turde dyrke forskelligheden", og: "I yderområderne skal vi arbejde for, at områderne hver især finder sin naturlige identitet og planlægger for den."

Det må opfattes som et mål om, at områderne ikke skal efterstræbe vækst og fremgang, men skal dyrke deres manglende muligheder for at få del i samfundets vækst. Det kalder nogle for "tilbageholds helte", mens andre taler om "liv uden vækst". Det er visioner, som de fleste kommunalpolitikere vil have mere end svært ved at tage i deres mund.

Tror ikke på vækst

På Mors, som er gået fri af sammenlægningsbølgen, og som i mange år har kæmpet forgæves imod nedgang i befolkningstal og dårlig økonomi, har politikere og borgere sat en omfattende proces i gang, der skal ruste Morsø Kommune til en fremtid, som måske ikke byder på vækst, men som alligevel godt kan tilføre området dynamik og kvalitet. Viceborgmester *Bente Lyndrup* er én af de politikere, der ikke tror meget på, at Morsø Kommune kommer til at opleve vækst og fremgang – uanset hvad man stiller op af visioner og fremtidsplaner.

"Jeg har været med i politik i mange år" siger hun, "og tidligere havde vi en drøm om, at vi kunne vende udviklingen, men tendensen har hele tiden været klar: de unge tager væk for at få en uddannelse, men alt for få kommer tilbage, for vi har kun få jobs der passer til deres uddannelse. Samtidig er beskæftigelsen i landbruget faldende, og vi skal ikke regne med, at det er en udvikling, vi kan gøre så meget ved".

Men hvad så? Hvordan skal tilbagegangen administreres, og hvordan tilrettelægges en udvikling, hvor et stadig mindre antal borgere og kommunale indkomster forenes med en positiv udvikling for de tilbageværende borgere?

Engagement og fælles mål

Vigtige svar på denne udfordring hedder: et større engagement hos borgere og politikere, og en smidig og tværgående kommunal administration. På den baggrund har Morsø Kommune igangsat en visionsproces *Vision 2010* under overskrifterne "Vi står sammen om fælles mål", "Sammen er vi bedst" og "Sammen får vi mest ud af ressourcerne". Processen involverer en styrkelse af nærdemokratiet, kodeks for politiks ledelse og administrativ topledelse samt løbende fokus på kvalitet og effektivitet.

Skolestruktur og institutioner har været igennem strukturændringer med bl.a. nedlæggelse af en række skoler, så næste skridt kunne være at gøre landsbyerne mere attraktive.

Klip fra Vision Morsø 2010

UDDRAG FRA DEBATOPLÆG TIL BORGERNE

Eksisterende værdier under Kultur:

- Netværk og nærhed – også for tilflyttere
- Et blomstrende foreningsliv med stor tradition for frivillighed, stort engagement, ejer skab og sammenhold
- Landsbysamfundskultur – ø(bo)kultur, en selvstændighedskultur som også tilflyttere lukkes ind i
- Ø-kultur og ø-mentalitet
- En kulturel iværksætterånd
- Troværdighed – eksempelvis i form af stabil arbejdskraft
- Jordnærhed og udholdenhed

Nye værdier:

- Kvalitet frem for kvantitet
- Bosætningskvaliteter - simple living – gårdbutikker
- Mod til at prioritere
- Fokusering på 'os' i stedet for 'dem' og 'vi'.

Visioner:

- Morsø Kommune er én helhed, hvor beslutningerne hele tiden tages af hensyn til helheden
- Der skal være kvalitet i opgaveløsningerne frem for hensynet til kvantitet
- Man kan få kvalitet i sit familieliv ved at bo på Mors, fordi leveomkostningerne i kraft af boligpriserne er meget lavere end andre steder i Danmark, samtidig med at der er høj kvalitet i serviceydelser og natur
- Har viljen og evnen til at vurdere og prioritere ressourcerne også selv om det 'gør ondt' (eksemplet 'luk en landsby og lav en ferieby')
- Udvikle en 'stoffri' ungdomskultur

Udfordringer:

Er det et vilkår, at Mors skal have et faldende befolkningstal? Hvis ja; hvordan sikrer vi så finansieringen af den offentlige service? Hvis nej; hvilke tiltag skal/kan vi prioritere for at ændre udviklingen? Hvilke målgrupper skal vi vælge?

Eksisterende værdier

"Vi skal satse på de værdier, vi har her i kommunen," siger *Bente Lyndrup*. "Jeg kunne f.eks. tænke mig, at vi tager udgangspunkt i vores kulturmiljøatlas, og ser det som en beskrivelse af nogle vigtige styrkepositioner i landdistrikterne. Vi kunne lave et forskønnelsesprojekt for landsbyerne, hvor vi allierede os med borgerne om at skabe grønne områder, mindre skovområder osv. i forbindelse med landsbyerne. Vi skaffer træerne, og beboerne sørger for, at de bliver plantet. Det kunne samle beboerne, og det kunne medvirke til nogle mere charmerende landsbyer."

Nogle landsbyer er plaget af tomme bygninger, som står og forfalder, og det ville være en fordel, hvis disse bygninger blev revet ned. Mange bygninger anvendes i dag til fritidsboliger. Nogle af dem opkøbes og udlejes billigt, men det er ofte til folk fra udsatte grupper, som ikke tilfører landsbyen nye ressourcer, men tværtimod belaster miljøet yderligere. En anden vigtig diskussion handler om, at der stadig kan være et modsætningsforhold mellem Nykøbing med en vis, positiv udvikling og landsbyerne, som kun oplever tilbagegang. Holdningen i landsbyerne er ofte, at jo større udvikling, der sker i Nykøbing, jo mere går der fra landsbyerne. Derfor er det helt afgørende at få opfyldt visionen om

Blue Ocean strategi

"Kæmp ikke med konkurrenterne, gør dem irrelevante!"

De nye vinderstrategier handler om at finde den strategi, der gør virksomheden unik på markedet, og gør virksomheden sine konkurrenter overlegen. "Globaliseringen er som kviksand for danske virksomheder og for hele Danmark som nation. Hvis vi forsøger at kæmpe imod, går vi bare hurtigere til bunds, advarer professor W. Chan Kim. Danmark kan hverken konkurrere på løn med Kina og Østeuropa eller på teknologi med USA, og vi kan heller ikke holde globaliseringen ude."

at stå sammen om fælles mål, og at se den manglende vækst i øjnene.

Denne politiske diskussion er ifølge Bente Lyndrup kun lige startet, og det er af stor betydning, at den får et vellykket forløb. "Det er ikke et spørgsmål om land kontra by," siger hun, "det handler om kommunens samlede udvikling. Og her er Nykøbing også under pres i konkurrencen med bl.a. Skive og Thisted."

Morsø Kommune bruger bl.a. følgende fire trin fra Blue Ocean Strategien:

Skær det væk, som ikke fungerer (nødvendigt for at skaffe de nødvendige ressourcer til udviklingen).

Reducer overflødige (vanebaserede) aktiviteter og funktioner

Styrk underprioriterede aktiviteter,

Skab nye aktiviteter og funktioner, der er nødvendige i relation til visionerne

(*"Blue Ocean Strategy – de nye vinderstrategier"*. Børsens Forlag, 2005)

Blue Ocean

Karin Linneberg Bæk er arkitekt i kommunens planafdeling. Hun kan fortælle om en ny organisationsstruktur, der har nedlagt de gamle forvaltninger til fordel for en fællesforvaltning med tværgående teams, som i højere grad gør det muligt at arbejde projektorienteret og tværgående. "Vi er i gang med den nye planstrategi," fortæller hun, "den er baseret på en såkaldt Blue Ocean-proces, hvor man afdækker helt nye udviklingsmuligheder baseret på en vurdering af eksisterende potentialer. Der er stor interesse fra borgernes side, og vi har store forventninger til den videre proces."

Borgerne med

I processen, der er tilrettelagt af en ekstern konsulent, indgår en række arbejdsgrupper med lokale ressourcepersoner samt interesserede borgere, der efterfølgende kommenterer og supplerer synspunkterne, hvorefter materialet med forslag til vision og strategier forelægges kommunalbestyrelsen. Det spændende punkt bliver, om det ender med nogle visioner, der har fortsat stagnation og tilbagegang som en vigtig forudsætning, eller om der stadig skal sættes på en forventning om vækst.

Ideen er herefter at sætte en række udviklingsprojekter i gang med udgangspunkt i visionerne. Udvikling og afvikling på én gang!

Niels Helberg,
sociolog, byplankonsulent

Morsø Kommune satser på at styrke livskvaliteten for beboerne på Mors – og på kvalitet i udførelsen. 'Musikværket' i Nykøbing Mors er indrettet i det tidligere el-værk fra 1910, med smukt koncertrum i turbinehallen, optimale øvelokaler samt faciliteter til lydoptagelse og indspilning af højeste standard. Kommunen, elværket, lokale erhvervsaktiviteter og borgere har alle bidraget til omdannelsen. Foto/copyright: Bo Lehm Nielsen/Morsø Folkeblad

Skagens 2 værfter: erhverv, der bygger på lokale, stedbundne potentialer og tradition. Her reparerer skibe og bygges nye kulstoffiberbåde.

Foto: Karstensens Skibsværft

VIDENSAMFUNDETS UDKANter

Vidensamfundets økonomiske perspektiver er ikke entydigt negative for landets udkanter, siger forskningsleder Henrik Christoffersen fra AKF. Og Region Midtjyllands formand Bent Hansen mener, at især regionerne kan varetage udkantområdernes interesser

Regeringen satte for to år siden målet, at Danmark skal være verdens førende vidensamfund. Hvis visionen ikke skal ende som varm luft, er der behov for stadig mere specialiserede og geografisk koncentrerede videncentre i Danmark. Det er en udvikling, som affolker udkantområderne yderligere, samtidig med at nye områder risikerer at få regionalforskernes lidet attraktive stempel, "udkantområde".

Nye roller til udkanterne

I regeringens regionalpolitiske redegørelser siger man, at folk, der bor på landet, til gengæld for den smukke natur må acceptere en dårligere offentlig service. Men vidensamfundets økonomiske perspektiver er ikke entydigt negative for landets udkanter. De vil kunne indtage nye, tilpassede roller, især hvis de nye regioner efter kommunalreformen formår at udnytte vidensamfundets rammer, vurderer forskningsleder *Henrik Christof-*

fersen fra AKF, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, (som nu er omdøbt til "AKF, Anvendt Kommunal Forskning"). Han definerer vidensamfundet som en økonomi, hvor viden er den største enkeltbidragyder til frembringelse af værdi, og begrebet er i hans optik både en karakteristisk af – og et ideal for – det moderne samfund i en globaliseret verden.

"De regionale udviklingsmønstre, som vi ser i dag, er på den ene side konsekvens af nogle meget grundlæggende og stærke kræfter, som vi kan indse og forstå, men på den anden side er der intet som tilsiger, at mønstrene nødvendigvis vil gøre sig gældende, så langt vi kan forestille os," siger *Henrik Christoffersen* og påpeger:

"Tværtimod rummer forandringerne også strukturelle momenter, som på sigt uden tvivl vil dreje udviklingsretningen. Et eksempel:

For 10-15 år siden var Vestsjælland præget af stagnation, hvad angår bosætning og arbejdspladser. Siden er ikke mindst veluddannede unge familier fra Københavnsområdet begyndt at finde deres bolig i Vestsjælland. Boligpriserne tæller selvfølgelig meget her, men vi ser også, at rekreative værdier ikke mindst tiltaler den veluddannede del af befolkningen. Næste fase kan meget vel være, at tilflytningen af mange yngre højtuddannede mennesker giver grundlag for etablering af flere vidensarbejdspladser, så også udviklingen i antallet af arbejdspladser bliver mere positiv."

Industri overlever

Eksemplet illustrerer altså, at uforudsigeligheden er stor, og at der ikke er grund til at male fanden på væggen – heller ikke for stagnerende områder endnu længere væk fra hovedstaden.

"I udkantområderne er produktionen karakteriseret ved brug af relativt lavt uddannet arbejdskraft, og den kommer stadig mere nådesløst til at stå over for direkte lønkonkurrence fra lande med lavere lønniveau. I den situation er en stadig stærkere rationalisering vejen til at sikre konkurrencedygtige stykpriser på de fremstillede varer. Det har virksomhederne gennemgående vist sig dygtige til, så der har overlevet en dynamisk industri med en fin evne til at skabe indkomster," pointerer han og uddyber:

"Når det tages i betragtning, at boligomkostningerne er lavere i udkantområderne, står velfærdsniveauet ikke tilbage for storbyen"

"Rationaliseringen har handlet om automatiseret produktion og bortrationalisering af jobs. Derfor er befolkningsunderlaget i udkanten blevet udhulet. Men når det tages i betragtning, at boligomkostningerne er lavere i udkantområderne, står velfærdsniveauet ikke tilbage for storbyen. Udtyndingen af jobmuligheder gør det bare stadig vanskeligere for de unge, som er draget til storbyen for uddannelse, at se perspektiver i at bosætte sig i udkanten."

Henrik Christoffersen understreger, at kommunalreform, domstolsreform og politireform forstærker overgangen til vidensamfundet, idet grundideen bag de nye store enheder er, at man kan løfte værdien af den offentlige service ved at lægge stadig stærkere viden i fremstillingen af de offentlige ydelser.

"Vi må indse, at en kommunalreform ikke er ført til ende, blot fordi nogle kommunegrænser er slettet af landkortet. Det er den efterfølgende udnyttelse af de større organisatoriske rammer, som er den egentlige reform. Større skoler og større biblioteker giver således rum for flere medarbejdere med stærkere kompetencer inden for de forskellige fag og opgaveområder. Men det er også her, at de regionale konsekvenser melder sig, når vi ser, at 90 små biblioteksfilialer nedlægges i 2007, og at omkring 300 små skoler også står for tur," forklarer AKF-forskeren.

Regioner i centrum

Det bliver afgørende for udkantområderne, at danmarkskortets nye regioner får en vækst- og udviklingspolitik med både vidsyn og et stærkt konstruktivt indhold. Men det har man ikke fået endnu, fastslår Henrik Christoffersen og henviser blandt andet til Region Midtjyllands erhvervsudviklingsstrategi.

"Det er især regionerne, der ud fra et helhedsperspektiv kan varetage udkantområdernes interesser"

"Det ser ud til, at regionernes dagsorden kommer til at blive sat af netop de temaer, som er knyttet til støtteordninger på nationalt eller europæisk niveau, frem for på egne analyser af netop den enkelte regions unikke position i det danske regionale mønster. Der er heller ikke gjort meget ud af det intense og helt afgørende samspil mellem regionerne," beklager Henrik Christoffersen.

Han mener, at det er illustrativt, at det var de store byer – og ikke regionerne – som i novem-

ber 2006 gik i offensiven med et udspil til, hvorledes landet kunne bindes stærkere sammen af en højhastighedsjernbane rettet mod Kastrup Lufthavn, som så for alvor kunne blive hele landets effektive transportløsning.

"Det er den efterfølgende udnyttelse af de større organisatoriske rammer, som er den egentlige reform"

Men hos Region Midtjylland, påpeger formanden Bent Hansen (S), at regionerne først lige er blevet dannet, og at det tager tid at formulere en konkret, offensiv strategi. Den kommer i første del af 2007, lover han.

"Jeg vil gerne medgive, at hvis vi bare læner os tilbage, så er der nogle store bycentre, der vil gå selv. Det vil lade udkantområderne i stikken. Og især langs vestkysten risikerer man regulær tilbagegang, hvis ikke vi gør noget for erhvervsudviklingen. Men her forventer jeg, at alternativ energi, med udgangspunkt i mølleindustrien, bliver et satsningsområde," fortæller Bent Hansen og tilføjer:

"Det er rigtigt, at vi her i starten har haft meget fokus på at generere EU- og nationale støttemidler. Regionerne er jo ikke stærke i dag. Men det tror jeg, de bliver. For det er især regionerne, der ud fra et helhedsperspektiv kan varetage udkantområdernes interesser."

Jesper Vind Jensen,
journalist

En halv milliard til Danmarks landdistrikter

De næste to år vil der hvert år blive afsat 560 mio. kroner til landdistrikterne i det såkaldte landdistriktsprogram. 308 mio. kroner er øremærket miljøformål, mens 252 mio. kr. går til vækst og udvikling i landdistrikterne. Desuden er der som en del af programmet afsat et større millionbeløb til økologiområdet. Hvert år frem til 2013 vil der bl.a. blive afsat 27 mio. kr. til at udvikle markedet for økologiske produkter. (Berl. 16.11.06)

Landdistrikter må koble sig på byerne

Sådan lyder opfordringen fra nyt institut for Forskning og Udvikling i landdistrikter (IFUL) ved Syddansk Universitet i Esbjerg, der afløser det tidligere center af samme navn. Instituttets forskning skal sammen med penge fra EU forsøge at standse affolkningen af de danske landdistrikter, som ifølge en undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd vil blive forstærket i de kommende ti år. Netværk og innovation er ifølge

instituttleder Flemming Just nøgleord. Det handler om at betragte landdistrikterne som en del af regionen og se udviklingen i områderne som snævert forbundet med udviklingen i de nærliggende byer. Flemming Just opfordrer til at satse meget på lokale partnerskaber, så Danmarks landdistrikter og yderområder ikke isoleres politisk og udviklingsmæssigt fra byerne i deres regioner. (Erhvervsbladet 12.12.06)

LIV UDEN VÆKST?

Folk siver langsomt, men sikkert fra yderområderne, så hvad skal man stille op. Acceptere tilbagegangen som et vilkår, eller kæmpe videre for vækst, som man altid har gjort, og som enhver planlægger er opdraget til? Reportage fra rundbordsmøde med politikere og planlæggere fra 7 af de ramte kommuner

Når planlæggere og politikere fra Danmarks yderkanter mødes, begynder de omgående at fortælle hinanden yderkantshistorier. For eksempel at der nu er flere 80-årige på Bornholm end 25-årige. Eller at små børn er sådan en mangelvare i Tønder, at man nærmest må forvandle dagplejerne til ældrepleje. En kender en ejendomsmægler på Rømø, der ikke har solgt et eneste helårshus i år, og en anden har hørt, at en kommunaldirektør på Djursland er smuttet efter kun et år, fordi han fandt et arbejde tættere på hjemmet. De taler om, hvordan rigtige huse er blevet billigere end sommerhuse, og én kan en historie om 12 præster, der har købt huse i den samme lille by med én husrække ved Vadehavet. En anden lille by er domineret af læger fra Rigshospitalet, og Skagen er snart oppe på 900 helårshuse uden helårsbeboere. 900!

"Vi må fremme det, vi kan, og ikke satse på den befolkning, vi ikke har"

Dybest set handler det hele om geografi og om, hvordan danskerne søger mod to vækstområder og efterlader sig tomme småbyer og landbrugskommuner. Man taler med misundelse om Fanø, der har befolkningstilvækst ("men den ligger jo også tæt på Esbjerg"), om Kolding, der ligger lige i smørhullet, så ægtepar kan pendle i alle retninger, om Lohals, der slår sig op som *retirement resort*, Danmarks Florida, og om "drømmesituationen på Mols", hvor velha-

vere flytter til, lige når de er blevet pensioneret og væk igen, når de bliver plejekrævende.

Folk siver langsomt, men sikkert fra yderområderne, så hvad skal man stille op. Acceptere tilbagegangen som et vilkår eller kæmpe videre for vækst, som man altid har gjort og som enhver planlægger er opdraget til? På Hotel Postgaarden i Fredericia mødes politikere og planlæggere fra yderkanterne for at kredse om netop det spørgsmål. I stedet for at kæmpe imod det uundgåelige, skulle de ramte kommuner måske indrømme, at det slag er tabt og indrette sig på de nye tider.

Gå med strømmen

"Tilbagetogets helte er ikke dem, der kæmper til sidste mand, men dem, der forstår, at nu er det tid til et ordnet tilbagetog. Heltene ser, at noget må afvikles, for at andet kan bevares og styrkes," siger *Annette Thierry* fra Dansk Byplanlaboratorium i sit oplæg. Hun opfordrer dem til at flyde med strømmen frem for at kæmpe sig op imod den og miste sine kræfter.

"I stedet for at udlægge attraktive boligområder for at tiltrække dem, der flyttede – og ødelægge naturen, for boligerne sælges ikke – skal man hellere undersøge, hvem der kan have glæde af at bo der: dem, der ikke skal på arbejde hver dag, dem, der skal bruge billige kvadratmetre, dem, der længes efter stilhed. Og i stedet for at indgå i en håbløs konkurrence med naboerne om nye virksomheder,

Optimalt er en ganske let afvandring...

"Nogen skal jo være afvandingsområder... kommuner skal ikke foretage sig det samme. Det nytter ikke noget at slå om det samme... Kommunerne skal foretage sig relativt lidt og tilpasse sig udviklingen i stedet for at gøre alt for at tiltrække folk. Der er for mange erhvervschefer i dette land! ... borgerne sætter pris på, at kommunen er ordentligt vedligeholdt. Jeg ville lægge vægt på den slags ting. At man vedligeholder det, man har... Det bedste er at være en stabil kommune... Optimalt er en ganske let afvandring, så man kan bruge de huse, veje og skoler, vi har..."

Michael Møller, professor på Handelshøjskolen i København, i Byplannyt 1-2004

Slow city

"Kvalitet, et bæredygtigt miljø og tid til eftertanke er nøgleordene i en ny bevægelse, der forsøger at sikre (mindre) byer med op til 50.000 indbyggere mod en række negative følgevirkninger af globalisering og internationalisering. Bevægelsen er grundlagt i Italien og kalder sig 'Cittaslow' eller 'Slow City'." "Cittaslow-bevægelsen er ... ikke blot endnu et koncept for en nostalgisk, bevarende byplanlægning, men en langt bredere funderet bevægelse, som ønsker at skabe rammerne for det gode, langsomme liv, hvor der er plads til eftertanke, bæredygtigt miljø, kvalitet, regionalitet og lokalitet i madkulturen, musikkulturen og bygningskulturen."

Jørgen Møller og borgmester Paolo Santurnini, Greve, Italien, i "Dansk Byøkologi" nr. 2 2003, tema: Slow Cities & Det gode liv".

Foto: Vibeke Meyling

skal man hellere fremme virksomheder med udgangspunkt i lokale potentialer. De vil gerne ligge her, der har gode grunde til det, og muligvis kan de kun ligge her, som muslingeproduktionen oppe ved Limfjorden.”

Ved bordene diskuterer bornholmere, sønderjyder, nordjyder og folk fra Ærø den nye strategi om at besinde sig på virkeligheden og kende sig selv. ”Vi må fremme det, vi kan, og ikke satse på den befolkning, vi ikke har,” siger *planchef Bente Nielsen fra landbrugskommunen Tønder*. ”Vi har masser af egnsretter, vi har får, der går og spiser saltet græs ved Vadehavet. Nu siger alle de der reklamefolk, at folk vil have *wellness* og golf, men hvem er det for? Ikke sønderjyder, men byfolk og tyskere. Jeg tror også, det er at kæmpe mod strømmen, hvis man prøver at tiltrække it-folket og de veluddannede. Meget få af dem vil flytte ned til os.”

”Det er jo vigtigere at få støtte til en idé end idé til en støtte”

Borgmesteren fra Ærø er enig med hende i, at det ikke nytter at gøre som alle andre: ”Vi kan ikke matche kæmpe lege- og vandlande, men tage fat i den kulturarv, som kun vi har. Den kan ikke flyttes. Alle kan lave koncerter som i Horsens, men det lokale er enestående. Vores turister elsker at handle i de små butikker og blive genkendt af de handlende. Vores styrke er højt til himlen, natur, kultur og historie – og billige huse og tryghed.”

Et frækt forslag

En arkitekt og planlægger fra Lemvig siger, at familieejede virksomheder har en fremtid i udkantsområderne, for de vil blive der, ikke outsource, og have stærke personlige interesser i at udvikle dem. I Lemvig får især den unge fiskerbefolkning nogle sjove ideer som iværksættere. Nogle går til bunds, nogle klarer den.

Ved et af bordene mener man, at de fleste EU-projekter faktisk kæmper mod strømmen, fordi de dør ud, når det kunstige åndedræt forsvinder. ”Det er jo vigtigere at få støtte til en idé end idé til en støtte,” siger en. ”De iværksættere, der bliver til noget, er dem, der ikke behøver iværksætterstøtte,” siger *politikeren Claus Wistoft fra Norddjurs*. Så gjalder et frækt forslag gennem rummet: Fyr alle erhvervschefer og ansæt bosætningseksperter! At tiltrække virksomheder og udlægge erhvervsgrunde er i hvert fald en saga blot. En erhvervschef fra Møn protesterer: ”Det har vi ikke gjort i de sidste 10-15 år, vi arbejder selvfølgelig på at skabe vækst indefra og udvikle det, vi allerede har.”

Uddannelser på nåde

At satse på at få uddannelser til sin kommune regnes også for usikkert, fordi de styres centralt fra Undervisningsministeriet og kan fjernes igen med et pennestrøg en sen nat under finanslovsforhandlingerne eller bare under en banal sparerunde. Ærø tiltrækker unge mennesker til sine søfartsuddannelser og må til at bygge 50 nye ungdomsboliger

– hurra! – men kreditforeningerne vil ikke udlåne penge, fordi det er et yderområde. De fleste af de forsamlede kender problemet med uvillige kreditforeninger, som på deres side også er nervøse for, at grundlaget forsvinder *overnight* på Christiansborg. I andre kommuner nedlægger man ungdomsboliger, for de unge, man helst vil af med, flytter ind i dem, og dem, man helst vil beholde, skal jo af sted. De skal til byerne, uddanne sig og blive til noget. Et råd fra en erhvervschef lyder, at hvis man imod alle odds bygger ungdomsboliger, skal man sørge for, at de senere kan bygges om til seniorboliger.

Bornholm ville for nogle år siden satse på uddannelser – stærkt inspireret af Gotland, der har en universitetsafdeling med 1.000 studerende – og noget er lykkedes, for eks-

”Fyr alle erhvervschefer og ansæt bosætningseksperter!”

empel Glas og keramikskolen og Center for regional- og turismeforskning, men ”de er der kun på en eller anden nåde,” siger *Ulla Fink fra øens erhvervs- og arbejdsmarkedssekretariat*. ”Så længe uddannelserne er der, genererer de en masse, men det er sårbart, især når kompetencen til at lukke dem ligger på den anden side af vandet.” I Tønder vil man være tilfreds med bare at få nogle praktikpladser, for eksempel til studerende fra landbohøjskolen, der skal have jord under neglene.

Foto: Annette Thierry

Del landet i to!

Annette Thierry foreslår provokerende at dele landet op i to, så den ene halvdel arbejder effektivt og stresser, og den anden halvdel eksperimenterer med det langsomme liv, fremmer vores forståelse for det oprindelige, vores plads i naturen og evnen til at opdrage børn. Og forsamlingen lader sig provokere. En afviser hendes idé som en ubehagelig blanding af Christiania og en sovjetrepublik, omgivet af normal kapitalisme. Og forskningsleder Henrik Christoffersen fra Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut advarer mod at tro, at alt i denne verden er statisk.

"Man skal ikke tænke udviklingsmønstre ud i al evighed, men være opmærksom på den forandrende kraft. Tænk bare på København i 1990, hvor vi diskuterede, hvordan vi skulle undgå, at byen kollapsede. Det er kun 15 år siden." Hans opfordring til yderkanterne er at koble sig op på København og Århus med højhastighedstog og alle andre midler – "Grenaa skal sgu da koble sig på Århus i stedet for at definere sig som en region, der skal have egnsstøtte" – og i øvrigt skabe viden i den offentlige sektor og ikke sidde og vente på, at den private gør det. I stedet for at ansætte flere, skal kommunen gøre sine medarbejdere klogere og kvalificere alt, hvad

de gør. Lærerne skal undervise i deres linjefag, små skoler må lukke for at forbedre de resterende, og det samme gælder sygehuse.

"Viden er afgørende for, om man laver noget af værdi," siger Christoffersen. "På Bornholm lukkede man tre skoler! De slagsmål skal tages, og de kommer." Borgmesteren derovre meldte ifølge Christoffersen ud med at sige: "Vi er et fattigt udkantsområde, men vigtigst for mig er, at vores børn skal have en uddannelse, der matcher den i hovedstaden."

"I stedet for at ansætte flere, skal kommunen gøre sine medarbejdere klogere"

Det får Ærø's borgmester Jørgen Otto Jørgensen til at sige, at yderområderne må ud og fortælle virksomhederne i centrene, at de kan lave partnerskaber med dem, og at de måske har nogen mennesker, de kan bruge. "Ja, i udlandet griner de af vores afstande," siger en anden. "For dem er vi ikke større end en enkelt region."

I lokalet er der enighed om, at det bedste er at have sin viden på stedet frem for at

deponere hovedet i København, hvor de fleste produktionsvirksomheder har deres domiciler og stabsfunktioner. Skaldyrscentret på Mors nævnes som et godt eksempel. Der sidder skaldyrsbioologerne, og de er grundlaget for centret. "Det er ikke smart, at folk i København eller Århus kan sidde og spekulere over, hvad de kunne tjene på at flytte virksomheden fra Kolding til Kina," siger Henrik Christoffersen, hvortil en venstrepolitiker svarer, at hos dem i Norddjurs er nogle store arbejdspladser lukket, men en, to, tre er folk kommet i arbejde igen, så gør det egentlig noget?

Man diskuterer, om forskellige områder i landet skal have forskellige roller. Bornholm er hårdt såret: "Vi skulle ti-doble vores turisme for at indhente fiskeriets kollaps," siger Ulla Fink. "Vi kan noget, men ikke nok. Vores store virksomheder er havnet her på grund af rene tilfældigheder. Det har ikke noget med strategier at gøre, så vi har svært ved at skabe rammerne for flere." Hun fortæller, hvordan Bornholm for 15 år siden skulle til at udbygge havnen i Nexø for 100 millioner kroner. De var ved at drukne i fisk og udenlandske fiskere, men gudskelov nåede de det ikke. Og så forsvandt torskefiskeriet og kom ikke igen. "Man bliver uhyggelig sårbar, hvis man kun kan én ting." Skagen er heldigere

Foto: Vibeke Meyling

og satser på en række roller. På den ene side historie, kunst og turisme, på den anden side skibsværfter, reparationer og fiskeri.

"Vi vil gerne se noget landliggerskat!"

Ny trend: to huse til alle

Alle kommuner i Danmark slås om den samme drøm: en ung familie med to vel-fungerende voksne og ditto børn, men kun 18 procent af landets husstande ser sådan ud. Hvis man vil have fat i dem, skal man gå efter de 30-35-årige, der vil skifte liv, og tage sig godt af dem, siger *Hans Kristensen* fra Center for Bolig og Velfærd. De er i gang med at skabe deres tilværelse med børn, bolig og karriere, men når de dumper ned i "sliddets år" fra 35-60 år, flytter de meget sjældent. De 60-80-årige gør, så der har man chancen igen. "Hvis jeg var kommune, ville jeg gøre mig til over for dem," siger *Hans Kristensen* og giver et hurtigt råd: Gør forfaldsprocessen usynlig. Fjern forfaldne huse, ryd op.

Denne dag i Fredericia er der overvægt af kønne udkantsområder – Skagen, Ærø, Bornholm, Tønder – og de har den fordel, at folk ofte gerne vil købe de tomme helårshuse og

bruge dem til sommerhuse. Ingen er glade for det, for det tømmer bymidten for liv, men måske kunne man omdanne de mennesker til deltidsborgere. Og måske kunne de lægge noget af deres skat på stedet, hvor mange opholder sig flere dage om ugen, men ikke har modet eller lysten til at flytte dertil helt og aldeles. Flere siger, at turisterne spiller en vigtig rolle i bosætningen, fordi mange først kommer som turister og af lutter kærlighed til stederne over årene forvandler sig til fastboende. Skagen har masser af velhavende mennesker med et hus dér og et andet i Århus eller Københavns forstæder. Og Svaneke på Bornholm blev pludselig attraktiv for mennesker over 60 og er blevet en boheme-by for forfattere, skuespillere og mediefolk.

"For 10-15 år siden sad vi og sagde, at it-udviklingen ville redde landsbyerne med hjemmearbejdspladser, men nu ser det ud til, at dobbeltbosætningen måske bliver helt reel," siger *Henrik Christoffersen*. "Men vi ved ikke ret meget om det, vi ved ikke, hvor meget tid, man bruger på det." Så lyder et tilråb fra Bornholm: "Vi vil gerne se noget landliggerskat!" Og Ole Fisker, planchef i Skagen, er mere end med på den. "Hvordan får vi lovgivningen redt ud, så juraen passer til virkeligheden. Vi kan jo ikke rende rundt og kontrollere, om folk virkelig er i deres

huse." Og hvem ved, måske er det muligt på den måde at fordele den faldende befolkning, så yderkanterne også får nogen: i gamle dage skulle folk have sommerhus. I fremtiden skal de måske have to ligestillede huse, så de både kan bo i byen og på landet.

Pernille Stensgaard,
journalist og forfatter

De fjerntliggende landdistrikter har en række potentialer:

- En høj miljøkvalitet af natur, landskab og bebyggelse.
- God livskvalitet, mindre stress, mindre kriminalitet.
- En stærk kulturarv, herunder litteratur, musik, arkæologi, historie og arkitektur
- Et positivt, regionalt image.
- En stærk samfundsfølelse og "social kapital", som ofte er sammenhængen de med tætte erhvervsnetværk.

Seniorforsker Andrew Corpus i bogen "Ny dynamik i Danmarks yderområder, Ny Thisted Kommune og Realdania 2006"

SEGREGATION

Har segregation kun begrænsede virkninger for byerne?

I ByplanNyt nr. 5 2006 var der et interview med Hans Thor Andersen fra Geografisk Institut ved KU om den stigende segregation i storbyer i Europa. En af de citerede udtalelser er: "Der er faktisk ikke nogen dokumentation for, at segregering i sig selv har negative konsekvenser for byerne." HTA nævner dog senere nogle negative effekter så som risiko for øget marginalisering og manglende social integration i byområder med mange socialt udsatte og problemer med at skaffe boliger til offentligt ansatte i højprisområder, samt skolesegregationen.

Man kan desuden få det indtryk af, at HTA mener, at kvarterløftindsatser mv. ikke har nogen særlig virkning, bl.a. fordi det kun er de overordnede ændringer i samfundet - udviklingen i beskæftigelse og social ulighed, der har betydning for segregationen og dens negative virkninger.

HTAs synspunkter ligger i tråd med det syn på segregation, som har været udbredt blandt mange andre geografer i Europa, hvor man hovedsageligt ser segregation som en social koncentration af fattige og udstødte i bestemte områder af byen. Opfattelsen er, at hvis dette fører til, at beboerne i belastede byområder får sværere ved at finde jobs og klare sig i samfundet (såkaldte 'Neighbourhood effects'), så er segregation et problem – ellers ikke. Da hidtidige studier i Europa

kun har kunnet påvise begrænsede effekter af denne type, er konklusionen, at segregation kun er skadelig i begrænset omfang.

Problemet i denne synsmåde er, at den fokuserer for meget på, hvad segregation betyder for byens beboere og for lidt på dens konsekvenser for byen, samt at den ikke tager højde for det særlige dynamiske samspil mellem negativ social og fysisk udvikling i byområder, der kaldes forslumningsprocesser.

Erfaringerne fra især storbyer i USA viser, hvilke dramatiske konsekvenser det kan have for et byområde at få en stærk koncentration af svage og marginaliserede mennesker. Det er byområder præget af social opløsning og kriminalitet samt stærk fysisk nedslidning og i nogle tilfælde opgivne og forladte bygninger. Det er konsekvenser, som vi til dels har undgået i Danmark, fordi vi har et bedre velfærdssystem, men også fordi vi har haft indsatser som kvarterløft, der har standset forslumningen på et relativt tidligt tidspunkt.

At segregation og problemramte byområder ikke kun er en følge af mangelfuld velfærd og økonomisk tilbagegang viser sig ved, at der også er sket en øget segregation og vækst i problemområder i lande og byer med økonomisk vækst og formindsket økonomisk ulighed. I min bog 'Urban sores' (sår i byen) har jeg forsøgt at forklare årsagerne.

Pointen er, at segregation i lige så høj grad er en følge af, at byområder er ulige, som at mennesker er det. Forskellige byområder er

mere eller mindre attraktive at bosætte sig i på grund af forskelle mht. fysiske forhold og service mv., men også fordi de har forskellig social status. Jo større uligheden er mellem byområder, jo større bliver segregationen, fordi de, der har ressourcer, har større incitament til at søge væk fra mindre attraktive byområder.

Samtidig har segregationen en forstærkende effekt for uligheden mellem byområder. Det skyldes ikke kun, at områder med en øget andel af svage og marginaliserede får en lavere status, men også at dette har en række effekter for området i form af større gener med kriminalitet mv., fysisk nedslidning og forfald, formindskede investeringer og dårligere service. Disse effekter øger fraflytningen af middelklassen, som i stigende omfang erstattes af familier med lav indkomst og sociale problemer.

Der er således nogle selvforstærkende processer i byen, som skaber øget segregation og ulighed mellem byområder. Disse kan bremses ved at skabe øget social lighed, men de kan også – og på kort sigt mere effektivt – bremses ved at mindske uligheden mellem byområder ved kvarterløft mv.

Hans Skifter Andersen
Statens Byggeforskningsinstitut og
Center for Bolig og Velfærd

¹Hans Skifter Andersen (2003). Urban Sores. On the interaction between segregation, urban decay and deprived neighbourhoods. Aldershot: Ashgate.

ØRESUNDS FREMTID ??

I Byplannyt nr. 5 2006 rejses problemstillingen omkring MEGA byer og specielt udviklingen i Øresundsområdet.

Udvikling bør godt nok bygge på forestillingen om en bedre verden – men det er dog urimelig jubeloptimisme ikke også at tage højde for de værste faldgruber og katastrofer på vejen. For en sikkerheds skyld nævnes det jo så lige, at nu skal vi jo huske, at det hele skal ske på et bæredygtigt grundlag. Bæredygtighed er endt med at blive et begreb, der besværges stort set enhver udvikling.

Da det blev operationaliseret i 1992 ved RIO-konferencen, betød det social, kulturel, miljømæssig og økologisk bæredygtighed, for at sikre de kommende generationer nogenlunde de samme naturgivne vilkår som den nuværende, og det i en forståelse af fast-

sættelse og udmøntningen af disse i holdbare sociale og kulturelle rammer.

Den ØKONOMISKE bæredygtighed er siden kommet til for at kunne etablere det kapitalistiske samfunds kontrol som den altoverskyggende og regulerende faktor.

Oplæggene i Byplannyt bærer desværre i udpræget grad præg af, at vi er nødt til at følge de økonomiske, finansielle og markeds-mæssige betingelser. De oprindelige målsætninger viser et noget andet billede:

ØKOLOGIEN som det naturgivne grundlag viser, at vi på stort set alle områder forbruger 3 gange noget der ligner bæredygtighed.

MILJØET udviser ligeledes stort set det samme på de tekniske niveauer.

SOCIAL ORGANISATION viser øget segregering, og vores evne til at fungere bare nogenlunde politisk koordineret får stå hen i det uvisse.

KULTUREN udviser kampe og slagsmål, politisk indskrænkethed omkring Ungdomshuset her i København, Dansk Folkepartis xenofobi i Danmark og Sverigesdemokraternes fremgang i Sydsverige.

I PERMAKULTUR grupperne på Sjælland og i Skåne har vi startet et arbejde med at søge at redegøre for en række af disse problemstillinger – med prognoser for vandstands-stigninger – udredninger af forbrug af lokalt produceret vand, materialer, energi og fødevarer til en samlet befolkning på 4-5 millioner – der så måske skal placeres på 80 % af landarealerne.

Lad os se, hvad det mon er vi som planlæggere kan mobilisere interesse for??

Tony Andersen
Arkitekt maa, Permaculture Designer

DEBAT

NEDLÆG LANDSBYER!

Nedlæg de landsbyer, som ingen vil bo i og brug ressourcerne der, hvor der er en fremtid!

I Danmark har vi et stort antal landsbyer spredt ud i det danske kulturlandskab. Ganske mange trives og har det fint. Her er der stadigvæk liv i lokalcenterets skole, købmand og lokale foreninger. Alle huse er beboede og der vil ofte være tale om et vist boligbyggeri og en vis tilflytning.

En anden landsbytype er de skrantende lokalcentre og større landsbyer, som i dag står i en ret problematisk situation, hvor udviklingen er gået i stå og det fysiske forfald og det åndelige mismod stille og roligt sniger sig ind i alle kroge af landsbyen.

Og endelig har vi en tusindtallig skare af mindre og små landsbyer med under 200 indbyggere, som også deler sig i mindst et par forskellige typer. Dem med beliggenhedsattraktioner og dem uden. I sidstnævnte tilfælde synes der hverken på kort eller længere sigt at være udviklingsmuligheder, som kan redde disse smålandsbyer fra en ynkelig og langvarig dødsdanskamp.

Derfor kan de nye kommunalbestyrelser lige så godt tage tyren ved hornene og i deres nye kommuneplanstrategier og efterfølgende kommuneplaner melde klart ud om, hvilke landsbyer der kan påregne kommunal bevågenhed og støtte til at klare fremtidens udfordringer, og hvilke der må klare sig selv, eller som på sigt ønskes nedlagt.

I en tid med knappe kommunale ressourcer er en benhård prioritering nødvendig, og i stedet for at opretholde et meget decentralt kommunalt serviceniveau, må den politiske og faglige planlægningsopgave gå ud på at samle den nødvendige kommunale service i økonomisk og fagligt bæredygtige større enheder i "sikre" landsbyer. Det sikre landsbyserviceniveau skal lægges et niveau højere end i dag, og en række tidligere lokalcentre skal nedprioriteres. Det kan her med fordel diskuteres, om der fortsat skal være mulighed for planlagt boligbyggeri, eller om der skal være tale om en fremtid som landzone.

Omkring smålandsbyerne uden attraktioner bør der iværksættes en helhjertet og "hårdhændet" oprydningsindsats, som i løbet af en kortere årrække fjerner den uendelige række af overflødige og ubrugelige bygningskadavere, som landbrugets dramatiske strukturrationaliseringsproces efterlader i landsbyerne og i det åbne land til stor gene for de fleste. I samme oprydningsproces bør de boliger, som vi i et velfærdssamfund ikke kan være bekendt at have stående, fjernes eller ombygges til tidssvarende boliger. Hertil kræves betydelige statslige landsbybyfornyelsemidler, som ligger langt over de håndører, som landdistriktspolitikken stiller til rådighed for landsbyudvikling.

Tiden for indholdsløs bragesnak på alle politiske niveauer må nu være forbi og en genrejsning af landsbyerne bør prioriteres i de kommende år.

Jørgen Møller

Landsbyforsker, Aalborg Universitet

Foto: Jørgen Møller

PUBLIKATIONER

UDKANT

At være eller ikke være – Landdistrikter i bevægelse (2005) Tanvig, Hanne W. (red.). Center for Forskning og Udvikling i landdistrikter

Bosætning i yderområder (2005)

Ærø, Thorkild, Suenson, Valinka og Andersen, Hans Skifter. SBI 2005:03 Statens Byggeforskningsinst.

Danmarks nyere byudvikling (2005)

Hans Thor Andersen, Sten Engelstoft & Lasse Møller-Jensen. Notat udarbejdet for Skov- og Naturstyrelsen, Landsplanafdelingen

Den regionale vækststrategi 2003

Regionalpolitisk vækstredegørelse 2006
Økonomi- og Erhvervsministeriet

Funktionelle sammenhænge på regionalt niveau.

En analyse af livsgrundlaget for 36 danske regioner (2005) Oxford Research for Landsplanafdelingen, Skov- og Naturstyrelsen.

Kortlægning og Analyse af Byernes Udfordringer – Synteserapport (2003) Nellemann

Konsulenterne A/S for Erhvervs- og Boligstyrelsen

Det ny Danmark set fra **Landevej 181** – Fra skrivebordskant til udkant (2005/2006)

Hansen, Per Henrik, Abildtrup, Knud og Skafte, Ulrik T. Turbineforlaget.

Landsplanredegørelse 2006: Det nye

Danmarkskort – planlægning under nye vilkår, Miljøministeriet

Ny dynamik i Danmarks yderområder

(2006). Konference i Hanstholm. V. Sven Allan Jensen / Robert Mogensen. Realdania og Ny Thisted Kommune.

Pendlingen i Danmark år 2000 og udviklingen i 1990'erne (2001) 7 – Arbejdsnotat fra

Landsplanafdelingen

Regionalpolitisk Redegørelse – Analyser og baggrund (2005) Indenrigs- og Sundhedsmin.

www.realdania.dk – søg projekt "Landsbyer og landdistrikter på vej mod fremtiden"

www.byplanlab.dk:

- artikler i Byplannyt nr 1-2004, 3-2004, 5-2005 om udkantområderne

- Oplæg fra kurset "Landsbyernes fremtid – alternativer til vækst?", 2006, under 'afholdte kurser'

www.akf.dk – Rapporter af Henrik Christoffersen

Ålborg Universitet **www.aau.dk** og Arkitektskolen i Århus **aarch.dk:** Søg 'shrinking cities'

www.udkant.dk – Folkeligt institut for udkantsforhold

www.IFUL.dk – Institut for udvikling i landdistrikterne

DB ÅRSPROGRAM

2007

På bar mark – lokalplankurset 2006. Foto: Vibeke Meyling

Byplanlaboratoriet vil i 2007 udbyde både klassiske kurser med kendt stof og kurser målrettet kommunernes nye opgaver. Kurser og konferencer tager afsæt i aktuelle planlægningsemner, som typisk belyses af praktikere, politikere og forskere, og de planlægges i samarbejde med relevante aktører. Vi bruger hele landet som 'byplanlaboratorium' ved at inddrage lokale cases. Kurserne henvender sig til planlæggere, konsulenter og politikere. I alle arrangementer lægges der vægt på erfaringsudveksling.

FORÅR

VISIONÆRE REGIONALE
UDVIKLINGSPLANER

Seminar 12. april

Regional udvikling handler om erhvervsudvikling, bosætning, service, fritid, bæredygtighed og meget mere. På seminaret vil vi sætte spot på planernes indhold og på dialogen mellem de involverede parter.

DEN NYE KOMMUNEPLAN

Kursus 17.-18. april i Roskilde

Med udgangspunkt i værtskommunen diskuteres planstrategiens rolle som oplæg til revision af kommuneplanen. Hvad kendetegner kommuneplanopgaverne nu efter, kommunalreformen er trådt i kraft, og en ny fælles plankultur er ved at blive etableret?

METROPOLEN

OMKRING ØRESUND

1-dags konference i maj i København

Konferencen skal markere starten på projektet "Metropolen omkring Øresund". Et projekt, der er iværksat af Realdania med det formål at facilitere en bred, visionær og fri debat om Øresundsregionens langsigtede fysiske udvikling. Som grundlag vil der blive udarbejdet et debatoplæg og udskrevet en åben tværfaglig idekonkurrence. Arrangeres for Realdania

STRATEGISK BYFORNYELSE

1-dags konference i maj i Fredericia

Dansk Byplanlaboratorium arrangerer en konference om strategisk byfornyelse for

Socialministeriet. Der vil blive samlet op på kommunernes erfaringer med at benytte by- og områdefornyelse som et bolig- og bypolitisk instrument.

For inviterede beslutningstagere. Adgang for særligt interesserede

DETAILHANDELSKONFERENCE

1-dags konference 30. maj i Århus

Konferencen vil diskutere, hvad lovens nye detailhandelsbestemmelser betyder for kommunernes planlægning og for detailhandels udvikling. Desuden vil den handle om samspillet mellem planlægning, detailhandelsmarkedet og de generelle byudviklingstendenser.

VANCOUVER OG SEATTLE

Studietur 12.-20. maj 2007

Studietur til to "europæiske" havnebyer i det nordamerikanske. Lokale planlæggere viser rundt og fortæller om byudviklingsstrategier og innovativ havneomdannelse. Der vises eksempler på banebrydende arkitektur, boligområder og byrum.

ÅBEN LAND KONFERENCEN 2007

10 års jubilæumskonference 7.-8. juni på
KolleKolle i Værløse

Store forandringer er på vej i vilkårene for det åbne lands udvikling. Vi sætter fokus på konsekvenserne af den skærpede økonomiske konkurrence, klimaforandringerne og den nye bevidsthed om bæredygtighed. Hvordan indtænkes de nye betingelser i kommunernes planstrategier og agenda 21 og i statens planlægning? Og hvilken betydning har de mange nye aktører?

PLANLOVEN I PRAKSIS

Kursus 13.-14. juni i Middelfart

I det nye plansystem vil kommuneplanlægningen og landsplanlægningen få en større rolle. Hvad betyder det i praksis?

Kurset vil give et overblik over den nye situation. Det vil handle om landsplanlægningen, den regionale udviklingsplan, kommuneplanlægningen og lokalplanlægningen.

NYE HVERDAGS-BYRUM

Kursus 14. juni i København

Kurset retter fokus mod de nye byrumstendenser: - at indsatsen i disse år styrkes i forhold til hverdagens byrum, dvs. pladser, gader, legepladser og friarealer i bydele, hvor der bor mange. Det meste af kurset er rykket ud af kursuslokalet til de steder, vi skal høre om.

EFTERÅR

FUTURES OF CITIES

51st IFHP World Congress, 23.-26.

september i København

I samarbejde med Miljøministeriet og Københavns Kommune er Realdania hovedarrangør af den internationale kongres IFHP (International Federation of Housing and Planning), der med titlen 'Futures of Cities' sætter fokus på byernes status og udvikling i et regionalt og globalt perspektiv. Dansk Byplanlaboratorium og Copenhagen X står for de faglige studieture på konferencen. Læs mere på www.ifhp2007copenhagen.dk

Årets Byplanmøde afholdes i Sønderborg på Alision, et af fremtidens mødesteder - en utraditionel mosaik af musikhus, universitet, forskerpark, café, restaurant, banegård, havn... Foto: Sønderborg Kommune

BY OG LAND

Kursus i september i Køge

Kommunalreformen giver kommunerne en forpligtelse til at samtænke by og land. Hvad betyder det for planlægning af landet og de bynære arealer? Kurset vil formidle gode eksempler.

VVM I KOMMUNERNE – VURDERING AF VIRKNINGER PÅ MILJØET

Kursus i september

Kursets omdrejningspunkt er regler, eksempler, erfaringer og øvelser. Kurset henvender sig både til kommunerne, der fra 1. januar 2007 er ansvarlige for størstedelen af VVM-sagerne, og til andre VVM-aktører og -brugere.

INDUSTRI- OG SERVICE- VIRKSOMHEDERNE I BYERNES PLANLÆGNING 1938-2007 - Byplanlægning, lokalisering, udformning og transformering.

Byplanhistorisk seminar 21. september i København

Arrangeres af Byplanhistorisk udvalg

MILJØVURDERING AF PLANER

Kursus i oktober i Vejle

Kurset vil se på miljøvurderingens reelle betydning både for planen og processen. Hvornår har man f.eks. valgt en alternativ udvikling på baggrund af en miljøvurdering, og hvornår har man vedtaget foranstaltninger for at afbøde en negativ miljøpåvirkning?

DEN KREATIVE BY

Kursus i oktober i Malmø

Kultur og oplevelser bruges i stigende grad som parametre i byudviklingen, og alle vil gerne være 'den kreative by'. Udfordringen ligger i at mobilisere egne ressourcer frem for at kopiere andres modeller og koncepter.

Byernes kulturelle, etniske og sociale forskelle skal have rum og være synlige.

LOKALPLANKVALITET OG BYKVALITET

Kursus i november i Køge

Med værtskommunen som case sætter kurset dels fokus på planen som redskab, dvs. planens formelle kvaliteter, dels på kvalitet i den fysiske virkelighed, dvs. et områdes sammenhæng og helhed. Kurset er bygget op om øvelser, hvor deltagerne får skærpet deres kritiske og kreative sans i forhold til planværktøjet.

HOVEDSTADSOMRÅDETS FREMTID

Seminar i november i Glostrup

Med udgangspunkt i infrastruktur, bosætning og erhverv vil seminaret tænke langsigtet og på tværs af kommune- og regionsskel. Global konkurrence og øget mobilitet forstærker behovet for at tænke bæredygtighed og livskvalitet med. Kommunerne har mere brug for virksomhederne end omvendt, og inden for en overskuelig fremtid vil hovedstadsområdet kommuner efter al sandsynlighed være for små.

FOKUS PÅ KULTURARV

Kursus i november i Odense

I 2006 introducerede Kulturarvsstyrelsen en ny internetbaseret database for Fredede og Bevaringsværdige Bygninger (FBB). På kurset vil deltagerne få mulighed for at besøge og vurdere bygninger af væsentlig arkitektonisk værdi og lære at indføre registreringerne i FBB-databasen.

DIGITAL PLANLÆGNING

Kursus i december

Kurset giver en indføring i det digitale plansystem og arealinfosystemet. Kurset henvender sig til alle, der arbejder med elektroniske redskaber i sagsbehandling og planlægning.

DET 57. DANSKE BYPLANMØDE DET LANGE LYS

**Fremtidsbilleder, tidens trends, det vi gerne vil - og det mulige
4.-5. oktober 2007 i Sønderborg**

Hvordan ser Danmarks byer og landskaber ud om 30-40 år? Når al traditionel industrivirksomhed er flyttet til Østasien og landbruget til Østeuropa, - eller?

På årets byplanmøde vil vi sætte spot på nogle af globaliseringens udfordringer, og på de mulige konsekvenser for de nye udviklingsstrategier i kommuner og regioner. Hvordan vil vi her, og på landsplan, forholde os til den skærpede konkurrence imellem byer og regioner? Til udflytningen af arbejdspladser? Koncentration af byvækst og befolkning? Trafik? Klimaforandringer og miljø? Hvilken fremtid tegner der sig for større gensidig viden, forståelse og samarbejde på tværs af grænser - i en tid, der også præges af store modsætninger økonomisk, socialt, etnisk og religiøst?

Hvad er op og ned i flimmeret af mulige nu- og fremtider, når fremtidens velfærd og bæredygtig udvikling er på dagsordenen? Hvad er flygtige "modetrends", og hvad må ses som vedholdende, langsigtede udviklingstendenser med reelle konsekvenser for planlægning af byer og landskaber? Hvad det er for en udvikling, vi ønsker?

Heldigvis starter dansk planlægning ikke fra bunden, men har tradition for at tænke langsigtet og "fange fremtiden". I de senere år er der desuden indhøstet mange erfaringer med samarbejde imellem de mange aktører på planområdet - på tværs af planniveauer og sektorer, offentlig og privat. Hvordan kan de erfaringer bidrage positivt til at skabe ny dynamik i fremtidens Danmark?

PLAN09

- ET ÅBENT EKSPERIMENTARIUM

Fem eksempelprojekter i Plan09

Jammerbugt

Et utraditionelt samarbejde
om natur og turisme

Århus

Nærdemokrati og nye
planprincipper i storbyens
landområder

Erhvervsknude- punktet Hoved- stadens Vestegn

Erhvervstopmøde og
strategi på Vestegnen

Faaborg-Midtfyn

Overblik og helhedssyn i en
ambitiøs helhedsstrategi

Guldborgsund

En lokalpolitisk
Galatheaekspedition

Fem eksempelprojekter nytænker planstrategien

Med valget af de første fem eksempelprojekter har Plan09 skudt udviklingen af fremtidens planstrategier og kommuneplaner i gang. I alt 39 kommuner havde søgt om at blive eksempelkommuner. Ansøgningerne viser, at kommunerne har store ambitioner med den nye planstrategi.

Plan09 tilbyder at facilitere processerne ved at dele erfaringer fra de fem eksempelprojekter og sætte fokus på følgende temaer:

- Det åbne land i planstrategien
- Samspejlet mellem planstrategien og den regionale udviklingsplan
- Udvikling af nærdemokratiet
- Kultur og kreative erhverv i planlægningen

Plan09 vil bl.a. afholde seminarer, udsende debatoplæg og vise eksempler på www.plan09.dk. Der vil også blive arrangeret aktiviteter i samarbejde med kursusudbydere på planområdet. Forslag og gode eksempler på nye metoder, strategier, køreplaner for processer mv. modtages gerne på vores mailadresse: plan09@sns.dk

Elektronisk netværk om planlægning

Plan09 og Dansk Byplanlaboratorium inviterer samtidig de 98 kommuner til at deltage i et elektronisk netværk om planlægning. Formålet er bl.a. at styrke videndelingen mellem kommunerne og målrette kurser og konferencer i Dansk Byplanlaboratorium samt aktiviteter i Plan09 efter kommunernes behov. Alle 98 kommuner modtog i december 2006 et brev og en mail med invitation til at deltage.

Fremover vil Plan09 desuden bringe nyheder og skabe debat på to faste sider i Byplannyt.

Nye temaer og eksempelprojekter på vej

Plan 09 er først lige begyndt - der vil også være mulighed for at søge finansiering af eksempelprojekter i 2007. Ansøgningsfristen vil afhænge af kommunernes ressourcesituation efter sammenlægningerne.

Plan09 er et partnerskabsprojekt mellem Realdania og Miljøministeriet, ved Skov- og Naturstyrelsen, om udvikling og formyelse af plankulturen

